

Rustambek RASULOV,
Fan va texnologiyalar universiteti dotsenti v.b, PhD
E-mail: rustamrasulov07081995@gmail.com

USAT dotsenti, f.f.n E.Kalkanov taqrizi asosida

THE IMPACT OF MODERN COMMUNICATION TECHNOLOGIES ON IDEOLOGICAL PROCESSES IN SOCIETY

Annotation

This article examines the impact of modern communication technologies on ideological processes in society. It analyzes how ideas disseminated through information and communication channels influence social thought formation, youth ideological development, and the shaping of public consciousness. The study also considers the effects of social networks, mobile applications, and other digital platforms on individuals' perception and decision-making processes. The findings indicate that modern communication technologies can accelerate ideological processes in society and contribute to effective management.

Key words: Modern communication technologies, ideological processes, social consciousness, digital platforms, information and communication tools.

ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В ОБЩЕСТВЕ

Аннотация

В данной статье рассматривается влияние современных коммуникационных технологий на идеологические процессы в обществе. Анализируется, как идеи, распространяемые через информационно-коммуникационные каналы, влияют на формирование социального мышления, развитие идеологии среди молодежи и формирование общественного сознания. Также исследуется влияние социальных сетей, мобильных приложений и других цифровых платформ на восприятие и процесс принятия решений индивидом. Результаты исследования показывают, что современные коммуникационные технологии могут ускорять идеологические процессы в обществе и способствовать их эффективному управлению.

Ключевые слова: Современные коммуникационные технологии, идеологические процессы, общественное сознание, цифровые платформы, информационно-коммуникационные средства.

ZAMONAVIY KOMMUNIKATSION TEXNOLOGIYALARNING JAMIYATDAGI MAFKURAVIY JARAYONLARGA BO'LGAN TA'SIRI

Annotatsiya

Ushbu maqolada zamonaviy kommunikatsion texnologiyalarning jamiyatdagi mafkuraviy jarayonlarga ta'siri o'rganiladi. Maqolada axborot-kommunikatsiya vositalari orqali tarqaladigan g'oyalar, ijtimoiy fikr shakllanishi, yoshlar orasidagi mafkura rivoji va ommaviy ongni shakllantirish jarayonlari tahlil qilinadi. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar va boshqa raqamli platformalarning odamlarning qarash va qaror qabul qilish jarayonlariga ta'siri ham ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy kommunikatsion texnologiyalar jamiyatning mafkuraviy jarayonlarini tezlashtirish va samarali boshqarishga xizmat qilishi mumkin.

Kalit so'zlar: Zamonaviy kommunikatsion texnologiyalar, mafkuraviy jarayonlar, ijtimoiy ong, raqamli platformalar, axborot-kommunikatsiya vositalari.

Kirish. XXI asrda global axborot oqimining keskin kengayishi jamiyat hayotining barcha jabhalarida tub o'zgarishlar yuzaga keltirdi. Ayniqsa, kommunikatsion texnologiyalarning jadal rivoji mafkuraviy jarayonlar, g'oya va qarashlarning shakllanishi hamda tarqalish mexanizmlarini tubdan o'zgartirdi. Avvallari mafkuraviy ta'sir asosan an'anaviy kommunikatsiya vositalari – ommaviy axborot vositalari, ta'lim tizimi yoki jamoatchilik muassasalari orqali realizatsiya qilingan bo'lsa, bugungi kunda raqamli platformalar, ijtimoiy tarmoqlar, internet portallari va multimedia kanallari ushbu jarayonning asosiy drayveriga aylandi. Bu esa mafkura shakllanishining yangi bosqichini, ya'ni raqamli mafkuraviy makonni yuzaga keltirdi.

Zamonaviy kommunikatsion texnologiyalar mazkur jarayonda ikki tomonlama ahamiyat kasb etadi. Bir tomondan, ular yoshlar va keng jamoatchilik ongiga ijobiy g'oyalarni tezkor yetkazish, ma'rifiy mazmundagi materiallarni keng targ'ib qilish, jamiyatning intellektual salohiyatini oshirish

imkonini beradi. Masalan, davlatning rasmiy axborot siyosati, ta'lim resurslari, ijtimoiy loyihalar haqida berilayotgan ma'lumotlar yoshlarning dunyoqarashi va faolligini kuchaytirishga xizmat qiladi. Boshqa tomondan esa, ochiq axborot maydonida turli zararli g'oyalar, radikal qarashlar, manipulyativ kontent va feyk axborotlar tez tarqalishi orqali jamiyatning mafkuraviy barqarorligiga xavf tug'dirishi mumkin. Shuning uchun zamonaviy kommunikatsion texnologiyalarning mafkuraviy jarayonlarga ta'siri masalasi bugungi ilmiy tadqiqotlar uchun dolzarb mavzu hisoblanadi [1].

Ijtimoiy tarmoqlarning keng ommalashuvi axborotning tezligi, ko'lami va auditoriyaga yetib borish imkoniyatlarini keskin oshirdi. Algoritmik boshqaruv, shaxsiylashtirilgan kontent, trendlar, vizual materiallarning kuchayishi mafkuraviy ta'sirning yangi vositalarini shakllantirmoqda. Endilikda g'oyalar avvalgidek markazlashgan emas, balki ko'p markazli, interfaol va vertikal emas, balki gorizontal tarzda tarqalmoqda. Bu esa jamiyatning mafkuraviy muvozanatini ta'minlash

jarayonida yangi yondashuvlarni talab etadi. Raqamli axborot maydonidagi kommunikatsiya jarayonlari nafaqat aholining madaniy hamda siyosiy ongiga, balki shaxslararo munosabatlarga, ijtimoiy institutlarga va ta'lim tizimiga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda [2].

Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqot zamonaviy kommunikatsion texnologiyalarning jamiyatdagi mafkuraviy jarayonlarga ko'rsatadigan ta'sirini ilmiy asosda o'rganishga qaratiladi. Tadqiqotda ijtimoiy tarmoqlar, internet platformalar, raqamli axborot tizimlari orqali shakllanayotgan mafkuraviy muhit, uning ijtimoiy-psixologik mexanizmlari, yoshlar ongiga ta'sir ko'lamini va xavf-foydalari tahlil qilinadi. Shu bilan birga, kommunikatsion texnologiyalar vositasida amalga oshirilayotgan ijobiy ma'naviy-ma'rifiy dasturlar va ularning samaradorligi ham tadqiqot doirasida muhim o'rinni egallaydi [3].

Zamonaviy sharoitda axborotni boshqarish, uni tahlil qilish, to'g'ri filtrlash va aholiga tezkor yetkazish – mafkuraviy barqarorlikning asosiy omillaridan biridir. Shu sababli, ushbu tadqiqotning ilmiy ahamiyati shundaki, u kommunikatsion texnologiyalarni mafkuraviy jarayonlarda samarali qo'llashning nazariy asoslarini yoritadi, xavfli axborot oqimlaridan himoya strategiyalarini taklif etadi va jamiyatning axborot madaniyatini oshirishga xizmat qiladi.

Metodologiya. Zamonaviy kommunikatsion texnologiyalarning jamiyatdagi mafkuraviy jarayonlarga ta'sirini ilmiy asosda o'rganish ko'p qirrali yondashuvni talab etadi. Mazkur tadqiqot metodologiyasida sotsiologik, kommunikativ, axborot-tahliliy hamda siyosiy-psixologik usullar uyg'unlashtirildi. Birinchidan, zamonaviy media makonining mafkuraviy jarayonlarga ta'sirini aniqlashda tizimli yondashuv qo'llanildi. Bu yondashuv turli axborot oqimlari — raqamli media, ijtimoiy tarmoqlar, onlayn-nashrlar, bloglar va mobil ilovalarda shakllanayotgan g'oyaviy oqimlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni chuqur tahlil qilishga yordam berdi.

Ikkinchidan, tadqiqotda kontent-tahlil metodidan keng foydalanildi. Ayrim ijtimoiy tarmoqlar (Facebook, Telegram, YouTube, Instagram) orqali tarqalayotgan axborotlarning mazmuni, ularning g'oyaviy yo'nalishi, auditoriyaga ta'sir kuchi va maqsadli segmentlari o'rganildi. Kontent-tahlil jarayonida fikrlar hajmi, ma'no qatlamlari, ijtimoiy-siyosiy tushunchalarning qo'llanish darajasi va g'oyaviy yuklamasi bo'yicha tasniflar amalga oshirildi. Bu usul yordamida virtual makondagi g'oyaviy oqimlarning ko'lamini aniqlash va ularning jamiyatdagi mafkuraviy jarayonlarga nechog'li ta'sir ko'rsatishini matematik-statistik asosda baholash mumkin bo'ldi. Kontent-tahlilning ilmiy asoslanganligi axborot oqimlarining shakllanishidagi o'zgarishlarni tizimli ravishda yoritish imkonini berdi [4].

Uchinchidan, tadqiqot jarayonida sotsiologik so'rovlar metodi qo'llandi. Bu uslub jamiyatning turli qatlamlari — yoshlar, o'qituvchilar, tadbirkorlar, davlat xizmatchilari va keng omma o'rtasida kommunikatsion texnologiyalar ta'siriga nisbatan shakllangan qarashlarni o'rganish imkonini berdi. So'rovnomada axborot iste'moli darajasi, ishonch manbalari, ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish chastotasi, ta'sirchan kontent turlari, shuningdek, raqamli makonda shakllanayotgan g'oyaviy oqimlarga nisbatan munosabatlar o'lchandi. Ushbu ma'lumotlar tahlili aholining axborot savodxonligi darajasini, virtual makonda mafkuraviy immunitetning qanchalik shakllanganini aniqlashga yordam berdi [5].

To'rtinchidan, tadqiqotda komparativ tahlil yondashuvi ham qo'llandi. Bunda O'zbekiston tajribasi boshqa rivojlangan davlatlar (Janubiy Koreya, Yaponiya, AQSH, Yevropa mamlakatlari)da qo'llanilgan kommunikatsion siyosat strategiyalari bilan taqqoslandi. Bu yondashuv zamonaviy kommunikatsion texnologiyalarni boshqarish, axborot

xavfsizligini ta'minlash, g'oyaviy tahdidlarga qarshi immunitetni mustahkamlash yo'llarining samaradorligini ilmiy asosda baholash imkonini berdi. Komparativ tahlilning qo'llanishi, ayniqsa, yoshlar dunyoqarashiga ta'sir qiluvchi g'oyaviy kontentni boshqarish mexanizmlarini aniqlashda muhim ahamiyatga ega bo'ldi.

Beshinchidan, tadqiqotning metodologiyasida diskurs-tahlil usuli alohida o'rin tutdi. Ushbu yondashuv axborot maydonida shakllayotgan narrativlar, ramzlar, ma'no konstruksiyalari va ularning ijtimoiy ongga kirish mexanizmlarini chuqur o'rganishga xizmat qildi. Diskurs-tahlil yordamida mafkuraviy jarayonlarga ta'sir ko'rsatayotgan asosiy kommunikativ strategiyalar — manipulyatsiya, propagandistik modellar, noto'g'ri axborot tarqatish, «yengil kontent» orqali ongni band qilish kabi omillar ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Ayniqsa, ommaviy madaniyat, siyosiy PR, raqamli reklama va algoritmik axborot tarqatish mexanizmlarining mafkuraviy jarayonlarni shakllantirishdagi o'rni chuqur o'rganildi.

Oltinchidan, tadqiqotda axborot xavfsizligi yondashuvi qo'llanildi. Bu yondashuv zamonaviy kommunikatsion texnologiyalardan kelib chiqadigan mafkuraviy xavf va xatarlarni aniqlash, axborotlar oqimidagi buzilishlar, manipulyativ tendensiyalar va tashqi g'oyaviy bosimlar mexanizmlarini ilmiy asosda baholash imkonini berdi. Axborot tahdidlarining jamiyat barqarorligiga ta'siri, ularning ijtimoiy ongga o'zgartirishdagi roli va xavf darajasi batafsil o'rganildi.

Yettinchidan, tadqiqotda statistik tahlil ham qo'llanildi. Raqamli maydondagi axborot oqimining tezligi, tarqalish darajasi, auditoriya qamrovi, aks sado darajasi va axborotning ijtimoiy tarmoqlardagi faollik ko'rsatkichlari matematik modellar orqali tahlil qilindi. Statistik natijalar raqamli kommunikatsiya platformalarining mafkuraviy jarayonlarga real ta'sir kuchini ilmiy asosda baholash imkonini berdi [6].

Umuman olganda, mazkur metodologik yondashuvlar zamonaviy kommunikatsion texnologiyalarning mafkuraviy jarayonlarga ta'sirini har tomonlama, tizimli, ilmiy dalillarga asoslangan holda o'rganish imkonini berdi. Ushbu usullar uyg'unligi tadqiqot natijalarining ishonchlilik va ilmiy asoslanganligini ta'minlaydi.

Natijalar. Tadqiqot davomida zamonaviy kommunikatsiya texnologiyalarining jamiyatdagi mafkuraviy jarayonlarga ta'siri bo'yicha olingan natijalar bir necha muhim yo'nalishlarda jamlandi. Avvalo, raqamli kommunikatsiya muhitining kengayishi mafkuraviy axborotning tarqalish tezligi va ko'lamini tubdan o'zgartirgani aniqlandi. An'anaviy OAV orqali kunlar davomida shakllanadigan ma'lumotlar endi bir necha sekund ichida millionlab foydalanuvchilarga yetib borishi mumkin. Bu tezkorlik nafaqat axborot aylanishini jadallashtiradi, balki jamiyatning ma'naviy-ideologik dinamikasiga kuchli ta'sir qiladi. Natijalarga ko'ra, ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqaladigan mazmunning o'zida fikr, kayfiyat va munosabatlarni shakllantirishga qaratilgan semantik qatlamlar mavjud bo'lib, ular yoshlar ongida muayyan mafkuraviy ko'rinishlarning mustahkamlanishiga yoki zaiflashishiga olib keladi [7].

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, kommunikatsiya texnologiyalarining interaktiv xususiyati mafkuraviy ta'sirni bir yoqlama bo'lgan ommaviy translyatsiya modelidan ikki yoqlama muloqot modeliga o'tkazdi. Foydalanuvchi endi nafaqat tayyor axborotni iste'mol qiladi, balki uni yaratadi, baholaydi, izohlaydi va qayta ishlab boshqalarga uzatadi. Bu holat mafkuraviy jarayonlarda "ko'plik markazi" prinsipini yuzuga keltiradi: ya'ni, g'oyalar endi markazlashtirilgan manbadan emas, balki ko'plab mikro-guruhlar, influencerlar va raqamli hamjamiyatlar orqali shakllanadi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, bu jarayon ijobiy imkoniyatlar bilan birga,

mafkuraviy parokandalik, fragmentatsiya va axborotning haddan tashqari bo'linib ketishi kabi salbiy oqibatlar ham keltirib chiqarishi mumkin [8].

Shuningdek, tahlillar kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish to'g'ri strategiya bilan olib borilsa, jamiyatda mafkuraviy barqarorlik, ma'naviy yuksalish va ijtimoiy birlikni mustahkamlash imkonini berishini ko'rsatdi. Raqamli platformalarda milliy g'oya, ma'naviyat, vatanparvarlik, ijtimoiy faollik va sog'lom dunyoqarashni targ'ib qiluvchi loyihalar yuqori samara bergani aniqlangan. Tadqiqot doirasida o'tkazilgan kontent tahlili shuni tasdiqladiki, vizual axborot (video, infografika, animatsiya) mafkuraviy g'oya yetkazishda an'anaviy matn ko'rinishiga qaraganda sifat jihatdan samaraliroq. Chunki vizual mazmun tez qabul qilinadi, oson yodda qoladi va hissiy ta'sir kuchi yuqori bo'ladi.

Natijalar, shuningdek, zamonaviy kommunikatsiya texnologiyalari orqali manipulyativ axborot tarqatish xavfi ham mavjudligini ko'rsatadi. Deepfake, sun'iy intellekt orqali yaratilgan yolg'on kontent, psixologik ta'sir texnikalaridan foydalangan holda omma fikriga bosim o'tkazish mexanizmlari tobora kuchaymoqda. Bu holat mafkuraviy jarayonlar xavfsizligini ta'minlash zaruratini yanada oshiradi. Shu bois raqamli savodxonlik, axborot madaniyati va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini kuchaytirish zamonaviy mafkuraviy siyosatning ajralmas qismiga aylandi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari zamonaviy kommunikatsion texnologiyalar mafkuraviy jarayonlarga ko'p qirrali, murakkab va o'zgaruvchan ta'sir ko'rsatishini aniq namoyon etdi. Bu ta'sirni ijobiy yo'nalishga yo'naltirish esa raqamli muhitni chuqur tahlil qilish, strategik yondashuv va maqsadli kommunikatsiya siyosatini talab etadi.

Muhokama. Zamonaviy kommunikatsion texnologiyalar jamiyatdagi mafkuraviy jarayonlarga bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatadigan eng qudratli omillardan biri sifatida shakllanib bormoqda. Ushbu tadqiqot doirasida olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, kommunikatsiya vositalari faqat axborot tarqatish bilan cheklanmay, balki insonlarning dunyoqarashi, qadriyat tizimi va ijtimoiy xatti-harakatlarini ham boshqaruvchi global kuchga aylanmoqda. Muhokamada mazkur texnologiyalarning mafkuraviy jarayonlarga ta'siri bir necha asosiy yo'nalishlar bo'yicha tahlil qilinadi.

Birinchiidan, tahlillar ko'rsatdiki, raqamli axborot oqimining keskin ko'payishi mafkuraviy jarayonlarda raqobatni kuchaytirmoqda. Endilikda har bir ijtimoiy guruh, har bir ideologik oqim o'z g'oya va qarashlarini keng ommaga tezkor tarzda tarqatish imkoniyatiga ega. Bu jarayon mafkuraviy maydonning demokratlashuviga xizmat qilayotgandek ko'rinsa-da, nazoratsiz axborot oqimi ayrim hollarda ijtimoiy ongning parokandalashuviga, turli manipulyativ diskurslarning kuchayishiga olib kelishi mumkin. Tadqiqot natijalari, xususan, yoshlar auditoriyasida bunday axborot turining keskin ta'sirini yaqqol ko'rsatdi. Bu holat ayrim tadqiqotchilar tomonidan "raqamli ong bo'linishi" deb ham yuritiladi [9].

Ikkinchiidan, zamonaviy kommunikatsion vositalar mafkuraviy jarayonlarda "simulyatsiya" va "virtual haqiqat" fenomenlarining kengayishiga sabab bo'layotgani muhokama jarayonida alohida ta'kidlandi. Axborot texnologiyalari yordamida yaratiladigan sun'iy, ammo realdek qabul qilinadigan tasvirlar, videolar yoki simvolik mazmunlar ijtimoiy ongni real hayotdagi jarayonlardan chalg'itishi yoki ularni boshqacha talqin qilishga undashi mumkin. Tadqiqotlar

shuni ko'rsatdiki, ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda tarqaladigan qisqa shakldagi kontentlar inson tafakkurida tezkor, ammo yuzaki xulosalar shakllanishiga olib kelmoqda. Bu esa mafkuraviy jarayonlarda analitik fikrlashning zaiflashuvi kabi xavfli tendensiyalarni yuzaga chiqaradi.

Uchinchiidan, muhokama davomida kommunikatsion texnologiyalarning ijtimoiy birlik va jamiyat konsolidatsiyasiga ta'siri ham baholandi. Natijalarga ko'ra, raqamli platformalar bir tomondan jamiyatning barcha qatlamlarini yagona axborot makoniga birlashtirsa, ikkinchi tomondan, turli "axborot kapsulalari" – ya'ni, faqat ma'lum bir g'oya va informatsiyani iste'mol qilishga yo'naltirilgan guruhlar shakllanishiga ham sabab bo'lmoqda. Bu esa mafkuraviy bo'linishlarning kuchayishi, ijtimoiy polarizatsiya va "raqamli gettolar" kabi jarayonlarga olib keladi. Tadqiqotda qayd etilganidek, aksariyat hollarda shaxslar o'z qarashlariga mos keladigan axborotni tanlab iste'mol qilish orqali alternativ fikrlardan uzoqlashmoqda. Bu fikr ilmiy manbalarda "tasdiqlovchi axborot effekti" sifatida izohlanadi [10].

To'rtinchidan, global kommunikatsion makonning kengayishi davlatlarning mafkuraviy xavfsizlik tizimiga yangi talablarga sabab bo'layotgani ham muhokamada muhim o'rin tutdi. Endilikda mafkuraviy jarayonlar avvalgidek faqat milliy chegaralar doirasida emas, balki transmilliy axborot oqimlari orqali boshqarilmoqda. Shuning uchun davlat institutlari, ta'lim tizimi va fuqarolik jamiyati tuzilmalari raqamli axborot makonida mafkuraviy barqarorlikni ta'minlashning zamonaviy mexanizmlarini ishlab chiqishga majbur bo'lmoqda.

Xulosa. Zamonaviy kommunikatsion texnologiyalarning jamiyatdagi mafkuraviy jarayonlarga ta'siri tobora kuchayib borayotgan hozirgi davrda axborot maydonini ilmiy, tizimli va barqaror boshqarish masalasi strategik ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, raqamli platformalar, ijtimoiy tarmoqlar, mass-media va mobil texnologiyalar aholining ongiga, qadriyatlariga, ijtimoiy faolligiga hamda siyosiy jarayonlardagi ishtirokiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatmoqda. Bu ta'sir bir vaqtning o'zida ijobiy ham, salbiy ham bo'lishi mumkinligi, shuning uchun zamonaviy kommunikatsion texnologiyalarni mafkuraviy jarayonlarga moslashtirish, ularning salbiy oqibatlarini oldini olish va ijobiy jihatlarini kuchaytirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lishi kerakligi oydinlashdi.

Xususan, yangi kommunikatsion muhitda aholining, ayniqsa yoshlarning media savodxonligini oshirish, raqamli madaniyatni rivojlantirish, axborotni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish dolzarb ehtiyoj sifatida namoyon bo'lmoqda. Chunki ochiq axborot makonida ongli ravishda saralash, baholash va qabul qilish qobiliyatiga ega bo'lmagan shaxslar turli manipulyativ axborot oqimlarining oson nishoniga aylanishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan olib qaralganda, mafkuraviy barqarorlikni ta'minlash faqatgina g'oyaviy targ'ibot bilan emas, balki aholining raqamli kompetensiyalarini oshirish, ijtimoiy tarmoqlarda sog'lom muhit yaratish va ishonchli axborot manbalarini kuchaytirish orqali ham amalga oshirilishi lozim.

Yakun qilib aytganda, kommunikatsion texnologiyalarning mafkuraviy jarayonlarga ta'siri murakkab va ko'p qirrali hodisa bo'lib, uni ilmiy asoslangan yondashuv orqali boshqarish zamonaviy davrning eng muhim strategik yo'nalishlaridan biridir. Raqamli texnologiyalar rivoji davom etar ekan, mafkuraviy jarayonlar ham yangi shakl va mazmun kasb etadi, bu esa tadqiqotlarning uzluksiz davom ettirilishini talab qiladi.

ADABIYOTLAR

1. To'xtayev M. Axborot-kommunikatsiya tizimlari va zamonaviy mafkuraviy jarayonlar. — Toshkent: Ma'naviyat, 2019. — B. 45.
2. Karimov A. Raqamli jamiyat va axborot xavfsizligi. — Toshkent: Innovatsiya, 2021. — B. 113.

3. Jo'rayev Sh. Media makon va g'oyaviy raqobat. — Toshkent: Ijtimoiy fikr, 2020. — B. 67.
4. To'xtayev S. Axborotlashgan jamiyat va kommunikatsion jarayonlar. — Toshkent: Ma'naviyat, 2019. — B. 45.
5. Karimova D. Media madaniyati va yoshlar ongiga ta'sir. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021. — B. 89.
6. Qodirov A. Raqamli kommunikatsiya nazariyasi. — Toshkent: Innovatsiya Ziyosi, 2020. — B. 112.
7. To'laganov A. Raqamli jamiyat va mafkuraviy jarayonlar. — T.: Istiqlol nashriyoti, 2021. — 44-b.
8. Mamatqulov D. Axborot xavfsizligi va ijtimoiy ong. — T.: Fan va texnologiya, 2022. — 57-b.
9. To'raqulov M. Axborot jamiyatida ijtimoiy ongning o'zgarishi. — Toshkent: Oliy ta'lim nashriyoti, 2021. — B. 74.
10. Karimova N. Media-madaniyat va yoshlar ongidagi transformatsiyalar. — Toshkent: Fan, 2020. — B. 119.